

MOLDOVA BİLGİ NOTU

ÜLKE KİMLİĞİ	
Başkenti	Kişinev
Yönetim Biçimi	Cumhuriyet
Resmî Dili	Moldovaca, Rusça, Gagauzca
Para Birimi	Moldova Leyi (Eylül 2018 itibariyle, 1 USD = 16.7739 MDL)
Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar	Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Bağımsız Devletler Topluluğu, Dünya Ticaret Örgütü, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü, Demokrasi ve Ekonomik Kalkınma Örgütü (GUAM), Güneydoğu Avrupa İşbirliği Süreci
Yüzölçümü	33.843 km ² (Dünyanın en büyük yüzölçümüne sahip 135. ülkesi)
Nüfus	3.549.750 (2017 yılı)
GSYİH	8,1 milyar dolar
Yıllık Nüfus Artışı	%4,5 (2017 yılı)
Saat Dilimi	Türkiye saati ile aynı (GMT +2)
Uluslararası Telefon Kodu	+373

1. SİYASİ GÖRÜNÜM

Moldova, temsili demokrasinin olduğu çok partili sistemle yönetilen bir cumhuriyettir. Tarih boyunca Romanya'nın bir parçası olan Moldova, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyetler Birliği'ne katılmıştır ve 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla beraber bağımsızlığını kazanmıştır. 29 Temmuz 1994 tarihinde referandum yoluyla kabul edilen anayasasıyla idare edilmektedir.

Moldova siyaseti, kişiselleştirilmiş partiler ve artan kutuplaşmış siyaset ve toplumsal bölünme ile karakterizedir. Söz konusu kutuplaşma, Avrupa Birliği (AB) ve Rusya ile yakın siyasi ilişkileri savunan iki kesim arasındadır. 2015 yılında Moldova, üç koalisyon hükümetinin istifa etmesine tanıklık etmiştir. Ocak 2016'da, dönemin Moldova Cumhurbaşkanı Nicolae Timofti, Demokrat Parti'nin adayı Pavel Filip'i yeni başbakan olarak onaylamıştır. Liberal Parti'nin Mayıs 2017'de koalisyondan ayrılmasıyla beraber, Demokrat Parti 101 sandalyeli parlamentoda 40 vekil bulundurarak azınlık hükümeti olmaya devam etmektedir.

2018 yılı itibarıyla Moldova'da süren siyasal istikrarsızlık, sosyalist Cumhurbaşkanı Igor Dodon ve Batı yanlısı hükümet arasındaki çatlaktan kaynaklanmaktadır. Cumhurbaşkanı Dodon, 2016 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde seçim kampanyasını AB yerine Rusya ile yakın ikili ilişkiler üzerine kurmuştu. Dodon'un partisi Sosyal Parti, Haziran 2014'te imzalanan AB-Moldova Ortaklık Anlaşması'nı rafa kaldırıp, Rusya'nın başını çektiği Avrasya Ekonomik Birliği'ne katılmayı istemektedir. Bu da, AB standartlarının adaptasyonu sürecini yavaşlatmaktadır. Dış politikada bu tarz bir değişikliğin, Moldova'nın sadece AB ile değil, aynı zamanda Ukrayna ve Romanya ile olan ilişkilerini de olumsuz etkilemesi muhtemeldir.

Şu an iktidarda bulunan Pavel Filip'in başbakanlığındaki AB yanlısı kabinenin, 24 Şubat 2019'da yapılması kararlaştırılan meclis seçimlerine kadar iktidarda kalabilmesi beklenmektedir.¹ Fakat, seçimlerin yaklaşmasıyla beraber ülkedeki siyasi istikrarsızlığın artması ihtimali söz konusudur.

Öte yandan, 2 Eylül 1990'da bağımsızlığını ilan etmesiyle Transdinyester sorunu ortaya çıkmıştır. Moldova'nın bağımsızlığı tanımamasının ardından bölgeye Rus askeri ve Ukraynalı ve Kazak milisleri konuşlandırılmıştır. Bölgede patlak veren savaş 1992'de kabul edilen ateşkes ile son bulsa da hâlâ nihai çözüme kavuşmamıştır.

¹ Gelecek parlamento seçimlerinin Kasım 2018'de yapılması planlanmış, ancak parlamentonun 27 Temmuz'da seçimleri erteleme kararı almasıyla birlikte 24 Şubat 2019'a takvimlendirilmiştir.

2. MAKROEKONOMİK GÖRÜNÜM

Tablo 1: Temel Makroekonomik Göstergeler

Parametre	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Nominal GSYİH (Milyar ABD doları)	7,0	7,3	8,0	8,0	6,5	6,8	8,1
Reel GSYİH (Milyar ABD Doları)	6,2	6,2	6,7	7,1	7,0	7,3	7,7
Fert Başına Milli Gelir (ABD Doları)	1.743	1.731	1.894	1.986	1.980	2.070	2.165
Reel Büyüme Oranı, %	6,9	-0,7	9,4	4,8	-0,5	4,3	4,5
Enflasyon Oranı (TÜFE %)	7,8	4,1	5,2	4,7	13,6	2,4	7,3
İhracat (Milyar ABD Doları)	3,2	3,2	3,5	3,3	2,8	3,1	4,1
İthalat (Milyar ABD Doları)	6,0	6,1	6,5	6,3	4,8	5,1	6,6
Cari İşlemler Dengesi (Milyar ABD Doları)	-0,9	-0,6	-0,5	-0,6	-0,5	-0,3	-0,6
Toplam Dış Borç (Milyar ABD Doları)	5,4	6,0	6,7	6,6	6,1	6,2	7,0
İşsizlik, %	6,2	5,9	4,1	3,5	4,4	4,6	4,2

Kaynak: BMI Research

Moldova küçük, kara ile çevrili ve nispeten yoğun nüfusa sahip bir ülkedir. Yalnızca az miktarda doğal kaynağa sahip olan ülke, neredeyse bütün enerji ihtiyacını ithal etmektedir. Moldova elverişli bir iklime ve verimli topraklara sahip olmasından dolayı, ekonomisi büyük oranda tarımsal üretime dayanmaktadır.

Ülke dışında çalışan Moldova vatandaşlarının ülke ekonomisine kattığı döviz ve doğrudan yabancı yatırımlar ile Moldova ekonomisi 2006 ve 2008 yılları arasında önemli bir büyüme gerçekleştirmiştir. Nitekim, 2009 yılında yaşanan küresel kriz, işçi dövizlerinde, ihracatta ve yabancı yatırımlarda düşüşe sebep olmasından dolayı Moldova ekonomisinin zayıflamasına neden olmuştur.

2010 yılı Ocak ayında Uluslararası Para Fonu (IMF), Moldova'nın mali sürdürülebilirliğini, finansal istikrarını korumasını, yoksulluğun azaltılmasını ve büyümenin artırılmasını amaçlayarak, 574 milyon dolar değerinde Geniş Kredi Anlaşması'nı onaylamıştır. Söz konusu kredi anlaşması, aynı zamanda rekabetin zenginleştirilmesi ve özel sektör temelli büyümenin artırılması yoluyla Moldova ekonomisinin büyüme potansiyeline katkı sunmayı da amaçlamakta idi. Sonuç olarak, Moldova GSYİH'sı ve enflasyon 2010 yılında yükselişe geçti. 2011 yılına gelindiğinde, canlanan iç talep ve güçlü ihracat ile büyüme 2011 yılında da devam etti. Bankaların artan kârları ve geri ödenmeyen kredilerdeki azalma ile Moldova finans sektöründe de koşullar iyileşme göstermişti. Özel tüketim, yatırım ve ihracat büyük oranda

yükseldi. Özellikle de ihracat, yeni üretim kapasitesi ve AB ile Bağımsız Devletler Topluluğu'na (BDT) gelişmiş piyasa erişimi sayesinde, 2011 yılında bir önceki yıla göre yüzde 40 artış gösterdi. İşsizlik yüzde 5-6 oranlarında kalarak, 2008 yılından beri en düşük seviyeye geriledi. Yine 2011 yılında, Moldova AB ile ortaklık statüsü için önemli adımlar atmaya devam etti.

2011 yılı sonu itibarıyla, Moldova ekonomisi makul bir kalkınma yapsa da, siyasi belirsizlikler, zayıf idari kapasite, yerleşik bürokratik çıkarlar, yüksek yakıt ücretleri ve yabancı yatırımcıların kaygıları karşısında kırılgan kalmaya devam etti.

2012 yılında AB'nde yaşanan resesyonun Rusya'ya ve Ukrayna'ya taşması, işçi dövizlerinde, ihracatta ve özel sermaye girişinde keskin bir düşüşe sebep olması, Moldova'yı olumsuz etkiledi. Ancak 2013 yılı ortasına gelindiğinde, Moldova ekonomisi tekrar toparlanma emareleri göstermeye başladı. İhracatta, işçi dövizlerinde ve endüstriyel üretimdeki artış, 2013'ün ilk çeyreğinde reel GSYİH'sının büyümesini sağlamıştır. Aynı zamanda, enflasyon Moldova Ulusal Bankası'nın hedeflediği skalada kalırken, cari işlem açığının artan iç talepten dolayı kısmen büyümesi beklenmiş idi. Sonuç itibarıyla, 2013 yılında Moldova ekonomisi büyüme göstermiş ve bu büyüme uzmanlar tarafından artan tarımsal üretime, Moldova hükümetinin 2009'dan beri uyguladığı ekonomi politikalarına ve AB'nin ticaret tercihleri reçetesine bağlanmıştır.

2014 sonbaharında Moldova, AB ile Ortaklık Anlaşması ve Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Anlaşması imzaladı. Bu sayede, Moldova ürünleri dünyanın en büyük pazarlarına açılma fırsatı bulmuş oldu. Ancak yine de, iktisadi büyümeye Rus doğalgazındaki yüksek fiyatlar, Rusya'nın Moldova şarabına koyduğu ithalat yasağı, Moldova tarımsal ürünlerine artan yabancı incelemeler ve Moldova'nın büyük dış borcu tarafından ket vurulmuştu.

2015 yılı Moldova leyi için kötü bir başlangıç oldu. Hızlıca yavaşlayan iç ekonomi, Rusya'daki döviz krizi ve Ukrayna'daki çatışmadan dolayı, Moldova leyi 2015'in başından Şubat ayı ortasına kadar geçen sürede, Amerikan doları karşısında yüzde 25 değer kaybetti. Moldova merkez bankası verilerine göre, dolar Moldova leyi karşısında tüm zamanların en yüksek seviyesini görerek 19,59 değerini gördü. Aynı yılın ortasında, Moldova merkez bankası başkanının döviz düşüşü artırmak için müdahalelerin geri ölçeklendirileceğini açıklamasından bir gün sonra, Moldova merkez bankası yerli para birimini desteklemek için kilit faiz oranlarında 500 baz puanlık artış yaptı.

2016 yılı Ocak ayında, Moldovalı parlamenterler aynı yıl içinde ülkenin üçüncü başbakanını atadılar. Nitekim, Moldova'da Ekim 2015'te güven oyu alamaması sonucu düşen kabineden beri ülkeyi idare eden bir hükümet yoktu. Aynı yılın Kasım ayında ise, Moldova ve IMF 178,7 milyon dolar değerinde üç yıllık bir borç programı konusunda anlaşmaya vardı. IMF ve Moldovalı yetkililer arasından gerçekleştirilen önceki görüşmeler, 1 milyar dolar değerindeki yolsuzluk skandalı nedeniyle akamete uğramıştı. 2015 yılındaki küçülme sonrasında, ülke ekonomisi 2016 yılında tekrar büyümeye başlamış ve yüzde 4,1'lik büyüme rakamına ulaşmıştı.

2017 yılında ise Moldova'nın nominal GSYİH'sı bir önceki yıla kıyasla yüzde 19,6 büyüme göstererek, 6.796 milyar dolardan 8.128 milyar dolara yükselmiştir. Ancak, reel GSYİH

rakamları, yüzde 4,5 oranında bir büyümeye işaret etmektedir. Mayıs 2017’de Reuters’ın haberine göre, IMF yönetimi 21,5 milyon dolar değerinde ikinci dilim borçların Moldova’ya verilmesini kabul etti.

2018 yılı itibarıyla Dünya Bankası, Moldova’yı düşük-orta gelire sahip ülke olarak tanımlamaktadır. Avrupa’nın en yoksul ülkesi olmasına rağmen, Moldova son yıllarda attığı iktisadi adımlarla yoksulluğun azaltılmasında ve kapsamlı bir büyümenin sağlanmasında önemli gelişmeler yaşamıştır. Moldova özellikle de tüketim ve işçi dövizini ile yıllık ortalama yüzde 5’lik büyüme oranına sahiptir.

Ülke dışında çalışan Moldova vatandaşlarının ekonomiye yaptıkları işçi dövizinin yanı sıra, ülkedeki maaşlardaki büyüme tüketimin artmasını sağlamıştır. BMI Research raporuna göre, özel tüketim 2017 yılında bir önceki yıla göre yüzde 4,7 arttı.

Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı Endeksi’ne göre, Moldova dünyada 44. sırada yer almaktadır.

Tablo 2: Moldova Dış Ticaret Verileri (Milyar Dolar)

Yıllar	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
İhracat	1.541	2.217	2.162	2.428	2.339	1.966	2.045	2.425
İthalat	3.855	5.191	5.213	5.492	5.317	3.986	4.020	4,831
Hacim	5.39	7.40	7.37	7.92	7.65	5.95	6.065	7.256
Denge	-2.31	-2.97	-3.05	-3.06	-2.97	-2.02	-1.975	-2.406

Kaynak: www.trademap.org

2000 yılında 600 milyon dolar seviyesinde olan Moldova ihracatı, 2000’li yıllar boyunca istikrarlı bir şekilde artmıştır. 2009 yılında yaşanan ve küresel piyasaları olumsuz etkileyen kriz Moldova’nın dış ticaretinde küçülmeyi beraberinde getirirse de, daha sonrasında Moldova dış ticareti büyümeye devam etmiş ve 2017 yılında 4,1 milyar dolara ulaşmıştır.

Tablo 3: Moldova’nın Yıllara Göre İhracat Yaptığı Ülkeler (Milyon Dolar)

Yıllar	2015	2016	2017
Romanya	446	513	601
Rusya	241	233	255
İtalya	197	198	248
Almanya	117	127	166
İngiltere	138	114	136
Belarus	132	104	110
Türkiye	64	61	104
Polonya	68	73	103
Bulgaristan	28	76	78
Ukrayna	46	50	66

Fransa	43	45	51
Area Nes	27	33	45
İsviçre	35	44	44
Avusturya	22	27	41
Çek Cumhuriyeti	28	28	30
Yunanistan	25	29	29
İspanya	19	19	28
Hollanda	24	27	28
Çin	9	15	19
ABD	22	17	19

Kaynak: www.trademap.org

Tablo 4: Moldova'nın Yıllara Göre İthalat Yaptığı Ülkeler (Milyon Dolar)

Yıllar	2015	2016	2017
Romanya	555	551	695
Rusya	536	535	572
Ukrayna	371	384	511
Çin	366	394	505
Almanya	321	316	391
İtalya	279	281	332
Türkiye	285	272	304
Polonya	122	132	166
Belarus	84	101	115
Fransa	81	90	113
Macaristan	69	80	100
Avusturya	90	74	80
Bulgaristan	68	58	74
ABD	51	53	70
Çek Cumhuriyeti	51	56	68
İspanya	45	50	61
İngiltere	53	62	57
Hollanda	42	43	48
Belçika	33	31	39
Vietnam	12	22	38

Kaynak: www.trademap.org

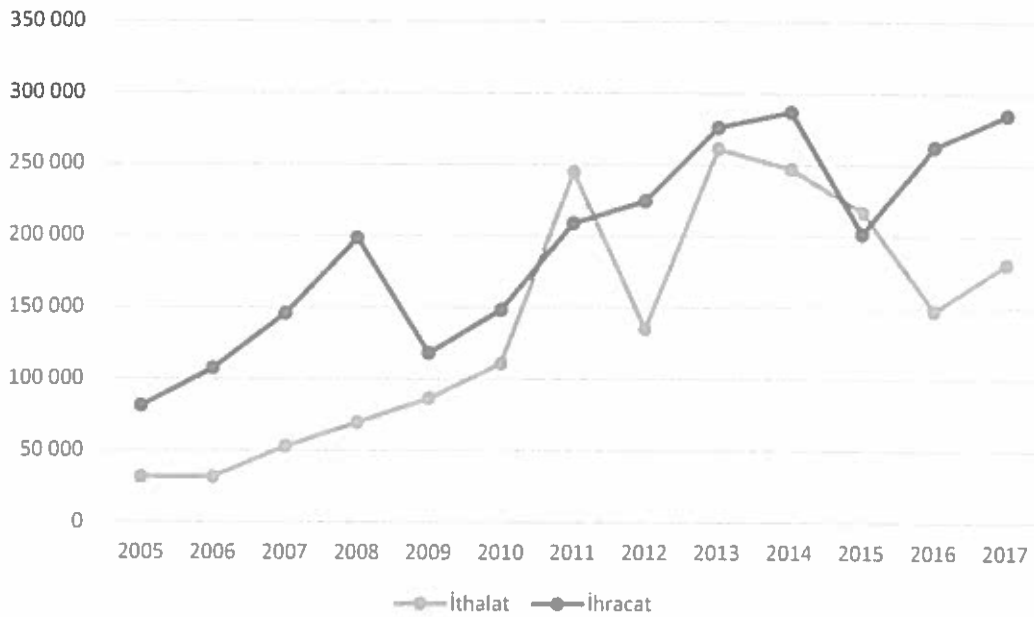
3. TÜRKİYE-MOLDOVA İKİLİ TİCARETİ

Tablo 3: Türkiye-Moldova İkili Ticareti (Bin Dolar)

Yıllar	İthalat	İhracat	Hacim
2005	31.447	81.108	112.555
2006	31.410	107.377	138.787
2007	52.879	145.752	198.631
2008	69.527	198.468	267.995
2009	86.520	118.090	204.610
2010	110.732	148.209	258.941
2011	244.482	208.885	453.367
2012	135.053	224.464	359.518
2013	260.974	275.971	536.945
2014	246.928	286.741	533.669
2015	216.926	201.607	418.533
2016	147.737	262.383	410.120
2017	180.559	284.649	465.208

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Figür 1: Türkiye-Moldova İkili Ticareti (Bin Dolar)

2000'li yıllarda Türkiye ve Moldova ikili ticari ilişkilerine bakıldığında, Türkiye'nin hem ithalatında hem de ihracatında artış görülmektedir. 2005 yılında Türkiye'nin Moldova'dan yaptığı ithalat 31 milyon 447 bin dolar seviyesindeyken, 2017 yılında bu rakam 180 milyon 559 bin dolara ulaşmıştır. Öte yandan, Moldova'ya yapılan ihracat 112 milyon 555 bin dolardan, 465 milyon 208 bin dolara yükselmiştir.

Tablo 4: Moldova İhracatının Ülke ve Ülke Gruplarına Göre Dağılımı (Milyon Dolar)

Yıllar	2015	2016	2017
Romanya	446	513	601
Rusya	241	233	255
İtalya	197	198	248
Almanya	117	127	166
İngiltere	138	114	136
Belarus	132	104	110
Türkiye	64	61	104
Polonya	68	73	103
Bulgaristan	28	76	78
Ukrayna	46	50	66
Fransa	43	45	51
Area Nes	27	33	45
İsviçre	35	44	44
Avusturya	22	27	41
Çek Cumhuriyeti	28	28	30
Yunanistan	25	29	29
İspanya	19	19	28
Hollanda	24	27	28
Çin	9	15	19
ABD	22	17	19

Kaynak: www.trademap.org**Tablo 5: Türkiye ile Moldova Arasındaki Ticaretin Altyapısını Düzenleyen Anlaşmalar**

İmza Tarihi	Anlaşma
14 Şubat 1994	Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması
14 Şubat 1994	Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması
03 Haziran 1994	Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması
25 Haziran 1998	Çifte Vergilendirmeyi Önlemeye İlişkin Anlaşma
Mayıs 1999	Sanayi Alanında İşbirliği Anlaşması ile Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Anlaşmaları
11 Eylül 2014	Serbest Ticaret Anlaşması

Moldova ile yürütülmekte olan Serbest Ticaret Anlaşması müzakereleri 2011 yılında başlamış olup, 2014 yılında nihayete erdirilmiştir. 11 Eylül 2014 tarihinde dönemin T.C. Ekonomi Bakanı Sayın Nihat Zeybekçi ve Moldova Cumhuriyeti Başbakan Yardımcısı ve Ekonomi Bakanı Sayın Adrian Candu, söz konusu anlaşmayı Kişinev’de imzalamışlardır.

Söz konusu anlaşma çerçevesinde, 6725 sayılı “Türkiye Cumhuriyeti ile Moldova Cumhuriyeti Arasında Serbest Ticaret Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun”

28/07/2016 tarih ve 29784 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve 1 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Türkiye-Moldova Hükümetlerarası Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) 7. Dönem Toplantısı 5-6 Şubat 2014 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir.

Türkiye ile Moldova arasındaki 8. Dönem Karma Ekonomik Komisyon (KEK) toplantısı mutabakat zaptı, Başbakan Yardımcısı Tuğrul Türkeş ile Moldova Başbakan Yardımcısı ve Ekonomi Bakanı Octavian Calmic tarafından, 15 Aralık 2016 tarihinde Ankara’da imzalanmıştır.

4. FAYDALI BİLGİLER

A. T.C. Vatandaşlarına Uygulanan Vize Rejimi

1 Kasım 2012 tarihinde Ankara’da imzalanan “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Moldova Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Vizelerin Karşılıklı Olarak Kaldırılmasına İlişkin Anlaşma” sayesinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Moldova’da pasaportlarının türüne bakılmaksızın 90 günlük vizesiz seyahat hakkına sahiptirler.

T.C. vatandaşları Moldova’da şirket kurdukları takdirde, şirket ortakları ile şirket genel müdürünün, firmanın mevzuatta belirtilen asgari yatırım tutarını gerçekleştirmesi halinde, oturma izni alabilmesi mümkün bulunmaktadır.

Moldova’ya girişte 10.000 euro’dan fazla nakit para bulunması halinde, gümrük kapısında bildirimde bulunulması gerekmektedir. Aksi halde bildirimde bulunulmayan kıymetli eşyalar ve nakit paraya ülkeden çıkarken Moldovalı yetkililer tarafından el konulabilmektedir.

B. İlgili Kurumların İletişim Bilgileri

T.C. Kişinev Büyükelçiliği:

Adres : Str. Valeriu Cupcea, 60 Kişinev-Moldova

Telefon : +373 22 50 91 00

Faks: +373 22 22 55 28

Web: <http://www.kisinev.be.mfa.gov.tr/>

E-posta: embassy.kishinev@mfa.gov.tr

T.C. Kişinev Ticaret Müşavirliği:

Adres : M.Eminescu Caddesi , No:41/1 Blok C, Kişinev-Moldova

Telefon : + 373 22 22 22 28

Faks : + 373 22 21 16 40

Web: www.ekonomi.gov.tr

E-posta: kisinev@ekonomi.gov.tr

Moldova Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği:

Adres : Kaptan Paşa Sokağı, No. 49, 06700 G.O.P., Ankara

Telefonu : +90 312 446 56 27

Faks : +90 312 446 58 16

E-posta: ankara@mfa.md

Moldova Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosluğu:

Adres : İnönü Cad. No.43 D:6 Gümüşsuyu, Beyoğlu-İstanbul

Telefon : +90 212 251 72 64

Faks : +90 212 251 72 84

E-posta: istanbul@mfa.md

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK)

Avrasya Bölge Direktörlüğü:

Nurengiz Eşki, Bölge Direktörü V.

Tel.: +(90) 212 339 50 54

E-posta: neski@deik.org.tr

Elnur Osmanov, İş Konseyleri Koordinatörü

Tel.: +(90) 212 339 50 67

E-posta: eosmanov@deik.org.tr

Alperen Ay, İş Konseyleri Koordinatör Yardımcısı

Tel.: +(90) 212 339 50 59

E-posta: aay@deik.org.tr